

FAS ÜLKE RAPORU

MAYIS 2016

İÇİNDEKİLER

1.GENEL BİLGİLER.....	4
1.1 Coğrafi Konum	5
1.2 Siyasi ve İdari Yapı.....	5
1.3 Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	5
2.GENEL EKONOMİK DURUM.....	6
2.1 Ekonomik Yapı.....	6
2.2 Ekonomi Politikaları	6
2.3 Ekonomik Performans.....	7
2.4 Bölgesel Eğilimler	7
3.DIŞ TİCARET	8
3.1 Genel Durum.....	8
3.2 Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti	11
4.TÜRKİYE İLE TİCARET	12
4.1 Genel Durum.....	12
4.2 Fas'ın Demir Çelik Dış Ticareti	14
4.3 Fas İnşaat Aksamı Dış Ticareti	16
4.5 Fas'ın Boru Dış Ticareti.....	18
4.6 Fas'ın Türkiye ile Demir Çelik, Boru ve İnşaat Aksamları Dış Ticareti.....	21
5.DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER	22
5.1 Dış Ticaret Politikası	22
5.2 Tarifeler ve Diğer Vergiler	23
5.3 Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar	23
6.DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	23
6.1 Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü	23
6.2 Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler).....	24
6.3 Ülkede İş Kurma Mevzuatı	24
6.4 Şirket Kuruluşu	25
6.5 Yatırımlara Sağlanan Teşvikler	25
6.6 Oturma ve Çalışma İzinleri	26
7.PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	26
7.1 Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları.....	26
7.2 Dağıtım Kanalları	26
7.3 Tüketici Tercihleri.....	27
7.4 Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme	27
7.5 Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri	27
7.6 Kamu İhaleleri	27

7.7	İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller	28
7.8	Türkiye-Fas Serbest Ticaret Anlaşması.....	29
7.9	Diğer Konulardaki Anlaşmalar	30
7.9.1	Denizcilik.....	30
7.9.2	Hava Ulaştırması	30
7.9.3	Demiryolu Ulaşımı ve Limanlar	30
7.9.4	İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar	30
7.9.5	İş Konseyi.....	31
8.	İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR.....	31
8.1	Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler.....	31
8.2	Pasaport ve Vize İşlemleri	31

YÖNETİCİ ÖZETİ

Yaklaşık 32 milyon civarında nüfusa sahip olan Fas, 1980'li yıllardan itibaren IMF ve dünya Bankası işbirliği içinde başarılı bir ekonomi ve reform süreç yürütmektedir. 2011–2015 yılları arasında GSYİH'sının yıllık ortalama %4,7 büyüdüğü tahmin edilmektedir.

Fas'ın ithalatının yaklaşık %50'si ve ihracatının %70'ten fazlası Avrupa Birliği ülkeleri ile yapılmaktadır. İthalatında sanayi ürünleri öncelikli sıradadır. 2014 yılında Fas'ın ithalatı, ihracatının iki katıdır. Söz konusu durum açıkça ülkenin ithalatçı olduğunu ortaya koymaktadır. İthal edilen ürünler için gümrük vergileri dışında %0,25 oranında ithalat vergisi ve %20'ye kadar KDV uygulanmaktadır.

İthalatındaki başlıca ürünlere bakıldığında bakır teller ilk on beş ürün arasında yer almaktadır. İthalat yaptığı başlıca ülkelere bakıldığında ise Türkiye'nin bütün dünya ülkeleri arasında 9.sırada yer aldığı açıkça görülmektedir.

Türkiye ile Fas'ın demir çelik ticaretine bakıldığında, Türkiye'nin Fas'ın en büyük tedarikçisi olduğu net olarak görülmekte olup, Fas'ın demir çelik ithalatı yaptığı ülkeler arasında Türkiye'nin 1. sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Tüm dünyadan toplam 1,4 milyar dolar değerinde demir çelik alımı yapan Fas, bu ihtiyacının 335 milyon dolarını Türkiye'den karşılamaktadır.

Türkiye ile Fas'ın inşaat aksamı ticaretine bakıldığında, Türkiye'nin Fas'ın en büyük 9. tedarikçisi olduğu görülmekte olup, Fas'ın tüm dünyadan toplam 218 milyon dolar değerinde inşaat aksamı alımı yaptığı ve bu ihtiyacının 3,7 milyon dolarını Türkiye'den karşıladığı dikkat çekmektedir.

Türkiye ile Fas'ın boru ticaretine bakıldığında, Türkiye'nin Fas'ın en büyük 7. tedarikçisi olduğu görülmekte olup, Fas'ın tüm dünyadan toplam 122,6 milyon dolar değerinde boru alımı yaptığı ve bu ihtiyacının 6,8 milyon dolarını Türkiye'den karşıladığı dikkat çekmektedir.

1.GENEL BİLGİLER

1.1 Coğrafi Konum

Kuzey Afrika'da yer alan ülkenin Atlantik Okyanusuna ve Akdeniz'e kıyısı bulunmaktadır. Fas, Cezayir ve Batı Sahra arasında yer almaktadır.

1.2 Siyasi ve İdari Yapı

Fas 1956 yılına kadar Fransa hakimiyeti altında kalmış, aynı yıl bağımsızlığını ilan etmiş ve ülkede anayasal monarşi kurulmuştur. Ancak ülke geçmişi 9. Yüzyıla kadar dayanmaktadır.

Fas Krallığı 1996 yılında kabul edilen 4. Anayasasına göre, kendisini; devlet dini İslam, Resmi dili Arapça olan bir demokratik monarşi olarak tanımlamaktadır.

Kral kanun koyucu aynı zamanda da dini ve ahlaki bir lider konumundadır. Kral, Başbakanı hükümet üyeleri, ordu komutanlarını ve üst düzey yetkilileri kendisi atamaktadır. Parlamentonun yetkileri sınırlıdır.

Arap dünyasının diğer ikinci nesil kralları gibi VI. Mohammed' de ülkedeki modernleşme çalışmalarına katkıda bulunmaya söz vermiştir. Yeni kralın öncelikle odaklandığı nokta başta AB olmak üzere Fas'ın uluslararası ilişkileri olmuştur. Tahta çıktığından bu yana yapılan genel seçimlerde Kralın, mevcut hükümetlere destek verdiği görülmektedir. Önümüzdeki dönemde Fas'ta politik sistemin istikrarını sürdürmesi beklenmektedir.

Ülkede muhalif partiler hükümeti eleştirme hakkına sahiptir ancak, monarşinin, İslam'ın ve Batı Sahra sorununun eleştirilmesi yasaktır.

Fas'ta istikrarlı bir politik sisteme ek olarak güvenli bir yaşam ortamı vardır. Yabancılar kabul görmekte, iş adamları rahat hareket edebilmektedir.

1.3 Nüfus ve İşgücü Yapısı

Çorak ya da çöl bölgelerinin hemen hemen ıssız olmasına karşın Akdeniz kesimi ovaları ve Atlas Okyanusu'na yakın kuzey kesimlerdeki ovalar oldukça yoğun nüfus barındırmaktadırlar. Nüfusun büyük bölümü Berberi ve Araplardan oluşmaktadır.

Demografik profil ülkenin genç bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. 15 yaşın altındaki nüfus toplam nüfusun %31'ine karşılık gelmektedir. Ülkede yaşayan yabancılar genellikle Fransız, İtalyan ve İspanyollardan oluşmaktadır. 1,7 milyon Faslı yurtdışında yaşamaktadır. Bunların çoğunluğu Avrupa ülkelerinde yaklaşık yarısı Fransa'da ikamet etmektedir.

Kuzey Fas'ın Atlas Okyanus'u kesiminde, özellikle Kasablanca-Kenitra ve Fas-Rabat eksenlerinde şehirleşme yoğunudur. Şehirleşme hızla artmaktadır. Nüfus artışı hızlıdır. 20. yüzyılın başında Fas'ın nüfusu 5 milyondan az iken 1954 yılında 10 milyona ulaşan nüfus 1985-1990 yıllarında 22 milyona ulaşmıştır. Fas nüfusunun 2012 yılı itibarıyla 32,4 milyon civarında olduğu belirtilmektedir.

İşsizlik önemli bir sorun olarak görülmektedir.

2.GENEL EKONOMİK DURUM

2.1 Ekonomik Yapı

Dünyanın en büyük fosfat yataklarına sahip olan Fas, ekonomisini tarım, imalat, balıkçılık ve turizm sektörü gelirleri ve dış ülkelerde çalışan Faslıların ülkeye getirdikleri dövizlerle ayakta tutmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren Fas, IMF ve Dünya Bankası ile işbirliği içinde başarılı bir ekonomik reform sürecine girmiş, bu çerçevede, dış ticaret rejiminin liberalleştirilmesi, yeni yatırım kanunu, özelleştirme programı ve bankacılık sisteminin iyileştirilmesine gidilmiştir. Fas ekonomisinin son 10 yılda tarım ve fosfat sektörlerine olan bağımlılığı azalarak imalat ve hizmet sektörlerinin GSYİH'daki payları artmıştır. GSYİH, tarım sektörünün performansına göre yıllar itibarıyla değişkenlik göstermektedir.

Hükümetin önceliği işsizlik oranını düşürmek ve ekonomik durgunluğa bağlı olarak artan fakirliği azaltmaktır.

Ülkede ekonomik aktivite Kasablanka ve Rabat etrafında yoğunlaşmıştır. Hükümet, az nüfuslu bölgelerdeki iş imkanlarını geliştirmek amacıyla yatırım teşvikleri uygulamaktadır.

Çeşitli önlemlere karşın köyden kente göç önlenememektedir.

2011-2015 yılları arasında GSYİH'nın yıllık ortalama %4,7 oranında büyümesi tahmin edilmektedir.

2.2 Ekonomi Politikaları

Fas, Dünya Bankası tarafından önerilen bir ekonomik programı yürütmektedir. Ülkedeki sosyal ve ekonomik eşitsizliğin büyümedeki en önemli engel olduğu belirtilmektedir. Orta ve uzun vadeli hedefler içeren Dünya Bankası programı yıllık ortalama büyümenin %5-6 düzeyinde gerçekleşmesi gerektiği yönündedir. Diğer taraftan ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmesine kuşku ile bakan bir kesim de bulunmaktadır. Fas firmalarının özellikle Avrupa'dan gelecek rekabet karşısında zayıf kalmalarından korkulmaktadır. Hükümet iş çevrelerinin modernizasyonu konusunda bir kampanya başlatmıştır.

Turizm gelirleri ülkenin en önemli döviz girdi kaynağı konumundadır. Diğer önemli döviz kaynakları yurt dışında çalışan Fas'lı işçilerin gönderdikleri dövizler ve fosfat ihracatından elde edilen gelirlerdir.

Para birimi Dirham olup, Dirham'ın değeri Euro ve Dolardan oluşan bir sepet üzerinden hesaplanmaktadır.

2.3 Ekonomik Performans

Fas orta gelir düzeyinde bir ülke olarak kabul edilmektedir. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın yaklaşık üçte ikisi hizmetler sektörüne dayanmaktadır. İmalat sektörü GSYİH'nın yaklaşık %13'n, tarım sektörü ise GSYİH'nın yaklaşık %12'sini oluşturmaktadır. Madencilik sektörü ise GSYİH'nın yaklaşık %4'n oluşturmaktadır. Dış borç yükünün fazla olmaması nedeniyle yaşanan küresel ekonomik krizden göreceli olarak daha az etkilenmiştir. Orta vadede ekonominin g kazanması beklenmektedir.

2.4 Bölgesel Eğilimler

AB ile Fas Krallığı Ortaklık Anlaşması 15 Ekim 1995'te imzalanmış ve 1 Mart 2000'de yürürlüğe girmiştir. Bahse konu Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte sanayi ürünlerinde tedrici olarak gümrük vergileri ve eş etkili vergiler 1 Mart 2012'de tamamen sıfırlanmış olacaktır. Tarım rnlerinde ise belirli ürünlerde için belirtilen kota ve tarifelerin dikkate alınmasında uzlaşılmıştır. Ayrıca, AB-Fas Ortaklık Anlaşması kapsamında, ileri tarım tavizleri müzakereleri 14 Aralık 2009 tarihinde sonuçlanmıştır.

Ülkemiz ile Fas Krallığı arasında 7 Nisan 2004 tarihinde akdedilen STA 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Anlaşmaya ekli Protokol hükümlerine göre uygulanan gümrük vergi oranlarının karşılıklı olarak iki ülke arasında tedricen indirilmesi 1 Ocak 2015'te tamamlanacaktır. Türkiye-Fas STA Ortak Komitesi'nin ilk toplantısı 11-12 Mayıs 2009 tarihlerinde Rabat'ta gerçekleştirilmiştir.

ABD ve Fas arasında 2004 yılı Haziran ayında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması (Agadir Agreement) yürürlüğe girmiştir.

Fas, ayrıca Ürdün, Mısır ve Tunus ile dörtlü bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalamış bulunmaktadır.

Arap-Magrep Birliği (Arab Maghreb Union-UMA); 1989 yılında kurulmuş olup, Cezayir, Libya, Fas, Moritanya ve Tunus'tan oluşmaktadır. Amacı uzun dönemde bir serbest ticaret alanı oluşturmaaktır. Birliğin fiiliyatta işlemediği görülmektedir. UMA lkelerinin toplam ticaret hacmi 137milyar\$ seviyesinde olmasına rağmen bunun sadece %2'si UMA lkelerinin karşılıklı ticareti ile gerçekleşmektedir.

Büyük Arap Serbest Ticaret Bölgesi (GAFTA); anlaşması 18 Arap lkesi tarafından imzalanarak, 1 Ocak 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. İlk etapta serbest ticarete geçişin her yıl %10 gümrük indirimi yapılarak 2008 yılında tamamlanması ngrlmş olmakla birlikte, daha sonra, son iki tarife indirimi %20 uygulanarak 2005 yılı başından itibaren gümrükler tamamen sıfırlanmış ve ticaretin serbestleştirilmesi kabul edilmiştir. Bir rnn GAFTA'nın sağladığı tercihli muameleden yararlanabilmesi için Ticaretin Kolaylaştırılması ve Geliştirilmesi Anlaşması ile belirlenen menşe kurallarına uyması zorunluluğu vardır.GAFTA yesi lkeler; Bahreyn, B.A.E., Fas, Filistin, Irak, Katar, Kuveyt, Libya, Lübnan, Mısır, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tunus, Umman, Ürdün ve Yemen'dir.

3.DIŞ TİCARET

3.1 Genel Durum

Ülke ithalatında sanayi ürünleri öncelikli sıradadır. En fazla ithal edilen ürünler ham petrol, petrol yağları, makine ve ulaşım araçları, tekstil ürünleri ve kimyasallardır. Avrupa Birliği Fas'ın en önemli ticaret ortağı konumundadır. İthalatın yaklaşık yarısı ve ihracatın %70'ten fazlası Avrupa Birliği ülkeleri ile yapılmaktadır. Fransa en önemli tedarikçi ülke konumunda olup İspanya ikinci en büyük tedarikçidir. Fransa aynı zamanda Fas'ın en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülkedir. Fas dış ticareti kolaylaştırıcı tedbirleri uygulamaya koymaktadır. Örneğin gümrük prosedürleri 2009 yılı Haziran ayından itibaren bilgisayarlı online sisteme geğmiş durumdadır.

İthal edilen ürünler için gümrük vergileri dışında %0,25 oranında ithalat vergisi ve %20'ye kadar Katma Değer Vergisi uygulanmaktadır. Fas dış ticaret rejimini liberalleştirmeye devam etmektedir.

Ülkenin Dış Ticareti (milyar \$)

	2011	2012	2013	2014
İhracat	21,6	21,4	21,9	23,8
İthalat	44,2	44,7	45,1	46,1
Dış Ticaret Hacmi	65,8	66,1	67	69,9
Dış Ticaret Dengesi	- 22,6	- 23,2	- 23,3	- 22,3
Kaynak:Trade Map				

İhracatında Başlıca Ürünler (\$)

4'lü GTİp Kodu	4'lü GTİp adı	2010	2011	2012	2013	2014
'8544	İZOLE EDİLMİŞ TELLER, KABLOLAR VE DİĞER ELEKTRİK İLETKENLER; TEK TEK ÇAPLANMIŞ LİFLERDEN OLUŞAN FİBE	1.659.500	2.103.175	1.761.428	2.084.787	2.410.379
'8703	BİNEK OTOMOBİLLERİ VE ESAS TİBARİYLE İNSAN TAŞIMAK ÜZERE İMAL EDİLMİŞ DİĞER MOTORLU TAŞITLAR YARIŞ	64.934	264.674	836.598	1.500.911	2.290.004
'3105	AZOT, FOSFOR VE POTASYUMUN KİSİNİ VEYA ÜÇÜNÜ İÇEREN MİNERAL VEYA KİMYASAL GÜBRELER	1.268.677	1.924.444	2.036.456	1.503.967	1.648.476
'2809	DİFOSFOR PENTAOKSİT, FOSFORİK ASİT VE POLİFOSFORİK ASİTLER	1.633.333	2.117.394	1.649.844	1.433.507	1.513.096
'6204	KADINLAR VE KIZ ÇOCUK İÇİN TAKIM ELBİSE, TAKIM, CEKET, BLAZER, ELBİSE, ETEK, PANTOLON ETEK, VB.(YÜZM	957.865	991.530	987.310	1.046.511	1.130.988
'2510	TABİİ KALSİYUM FOSFATLAR, TABİİ ALUMİNYUM KALSİYUM FOSFAT VE FOSFATLI TEBEŞİR	1.066.957	1.560.097	1.543.526	1.081.969	976.504
'2710	PETROL YAĞLARI VE BİTÜMENLİ MİNERALLERDEN ELDE EDİLEN YAĞLAR	182.482	547.432	792.295	1.068.009	724.347
'1604	HAZIRLANMIŞ/KONSERVE EDİLMİŞ BALIKLAR, YUMUŞAKÇALAR VEYA DİĞER SU OMURGASIZLARIN HÜLASA VE SULARI	589.963	518.787	643.713	679.407	696.056
'0307	YUMUŞAKÇALAR (CANLI, TAZE, SOĞUTULMUŞ, DONDURULMUŞ, KURUTULMUŞ, TUZLANMIŞ VS.)	367.083	476.678	490.964	537.537	561.258
'8541	DİYODLAR, TRANSİSTÖRLER VB YARI İLETKEN TERTİBAT; IŞIK YAYAN DİYODLAR; MONTE EDİLMİŞ PİEZO ELEKTRİK	583.772	607.671	517.622	496.811	512.894
'2707	YÜKSEK SICAKLIKTA TAŞKÖMÜRÜ KATRANININ DAMITILMASINDAN ELDE YAĞLAR VE DİĞER ÜRÜNLER	399.338	376.024	385.619	482.386	431.230
'3103	FOSFATLI MİNERAL VEYA KİMYASAL GÜBRELER	292.587	393.401	379.827	419.840	416.579
'0702	DOMATES (TAZE/SOĞUTULMUŞ)	299.705	430.619	401.903	429.029	408.268
'0805	TURUNÇGİLLER (TAZE/KURUTULMUŞ)	381.453	491.609	358.725	406.694	372.832
'8803	88.01 VE 88.02 POZİSYONLARINDAKİ HAVA TAŞITLARININ AKSAM VE PARÇALARI	152.786	207.293	202.488	346.790	371.234
<i>Kaynak:Trademap</i>						

İthalatında Başlıca Ürünler (\$)

4'lü GTİP Kodu	4'lü GTİP adı	2010	2011	2012	2013	2014
'2710	PETROL YAĞLARI VE BİTÜMENLİ MİNERALERDEN ELDE EDİLEN YAĞLAR	2633344	4197139	4607925	4533402	4171800
'2709	Ham Petrol Yağları	2979574	3888049	4351986	4320725	3370866
'2711	PETROL GAZLARI VE DİĞER GAZLI HİDROKARBONLAR	1671264	1995439	2338831	2274844	2314718
'8703	BİNEK OTOMOBİLLERİ VE ESAS İTİBARIYLA İNSAN TAŞIMAK ÜZERE İMAL EDİLMİŞ DİĞER MOTORLU TAŞITLAR (YARIŞ)	1279296	1375352	1609042	1502520	1647411
'1001	BUĞDAY VE MAHLUT	878461	1440060	1399768	977869	1508119
'8544	İZOLE EDİLMİŞ TELLER, KABLOLAR VE DİĞER ELEKTRİK İLETKENLER; TEK TEK KAPLANMIŞ LİFLERDEN OLUŞAN FİBE	478091	743971	609645	788628	1054227
'2503	HER NEVİ KÜKÜRT (SÜBLİME, PRESİPİTE VE KOLLOİDAL KÜKÜRT HARİÇ)	365670	821801	827408	522437	694234
'2701	TAŞKÖMÜRÜ; TAŞKÖMÜRÜNDEN ELDE EDİLEN BRİKETLER, TOPAK VB. KATI YAKITLAR	377697	473758	540303	437120	588628
'8707	KARAYOLUNDA KULLANILAN MOTORLU TAŞITLAR İÇİN KAROSERİLER (ŞOFÖR MAHALLERİ DAHİL)	12203	11860	245917	519398	511183
'1005	MISIR	444660	591409	636175	484212	504874
'8708	KARAYOLU TAŞITLARI İÇİN AKSAM, PARÇA VE AKSESUARLAR	406353	628157	604933	600368	447267
'8536	GERİLİMİ 1000 VOLTU GEÇMEYEN ELEKTRİK DEVRESİ TEÇHİZATI (ANAHTARLAR, RÖLELER, SİGORTALAR, FIŞLER, KU	106875	172780	164121	325450	427175
'3004	TEDAVİDE VEYA KORUNMADA KULLANILMAK ÜZERE HAZIRLANAN İLAÇLAR (DOZLANDIRILMIŞ)	333692	363297	351439	394994	408512
'3901	ETİLEN POLİMERLERİ (İLK ŞEKİLLERDE)	322729	397587	393356	395168	404798
'7408	BAKIR TELLER	290057	393771	366626	383218	401907

Kaynak: Trademap

3.2 Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

İhracat yaptığı başlıca ülkeler (1.000\$)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014
İspanya	3.004.326	3.953.759	3.540.915	4.142.089	5.167.472
Fransa	3.991.780	4.564.209	4.619.485	4.717.310	4.863.237
Brezilya	670.440	1.118.201	1.266.370	1.311.583	1.104.085
İtalya	798.646	908.110	782.352	829.846	1.024.198
ABD	669.896	983.635	929.773	926.662	859.376
Hindistan	1.075.558	1.504.929	1.160.555	814.539	858.093
İngiltere	515.542	604.878	597.066	593.682	686.248
Almanya	556.421	618.489	644.762	597.191	666.133
Hollanda	501.039	673.746	621.350	654.052	645.467
Türkiye	342.271	346.979	338.016	416.400	544.405
Belgium	473.303	433.105	402.598	565.683	434.522
Singapore	343.665	405.337	291.579	293.181	299.613
Portugal	213.389	283.426	261.529	285.181	290.953
China	244.510	196.486	278.809	341.477	267.629
Pakistan	262.646	425.462	332.295	247.802	254.677

Kaynak:Trademap

İthalat yaptığı başlıca ülkeler (1.000\$)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014
İspanya	3.753.056	4.858.557	5.901.448	6.119.771	6.145.814
Fransa	5.507.688	6.308.934	5.548.461	5.849.124	6.083.778
Çin	2.968.060	2.884.588	2.967.814	3.136.689	3.511.057
ABD	2.494.766	3.591.265	2.858.984	3.396.841	3.285.593
Suudi Arabistan	2.107.916	3.049.821	2.831.562	2.783.357	2.495.786
Almanya	1.625.997	1.981.278	2.139.392	2.167.227	2.387.632
İtalya	2.105.441	2.297.390	2.196.338	2.412.942	2.300.695
Rusya	1.338.416	2.047.750	2.350.498	1.906.992	1.981.167
Türkiye	762.977	1.168.590	1.136.434	1.387.303	1.681.601
Cezayir	837.780	1.074.864	1.127.520	1.284.464	1.339.896
Belçika	508.603	843.229	737.668	808.504	976.754
Hollanda	616.955	729.115	666.757	717.626	931.022
Portekiz	571.272	754.016	730.651	1.041.018	915.311
Irak	709.089	1.136.997	1.166.218	1.357.390	856.370
İngiltere	750.739	885.701	982.997	852.346	832.040

Kaynak:Trademap

4.TÜRKİYE İLE TİCARET

4.1 Genel Durum

Türkiye - Fas Dış Ticaret Değerleri (1.000 ABD Doları)

Türkiye-Fas Dış Ticaret Değerleri (1.000 Dolar)				
Yıllar	İHRACAT	İTHALAT	DENGE	HACMİ
2000	70.413	72.983	-2.570	143.396
2001	98.149	38.193	59.955	136.342
2002	138.330	68.314	70.015	206.645
2003	180.779	76.989	103.789	257.769
2004	330.058	105.778	224.280	435.836
2005	370.824	143.231	227.593	514.055
2006	551.377	173.902	377.474	725.279
2007	721.594	198.460	523.134	920.054
2008	957.768	360.519	597.249	1.318.288
2009	600.456	234.729	365.727	835.185
2010	623.957	396.797	227.522	1.021.116
2011	920.895	419.945	500.950	1.340.840
2012	1.014.905	429.482	585.423	1.444.387
2013	1.194.224	572.227	621.997	1.766.451
2014	1.406.565	639.849	766.716	2.046.414
2014(1-10)	1.203.628	470.816	732.811	1.674.444
2015 (1-10)	1.125.240	600.248	524.992	1.725.488

Kaynak: ITC_Trademap

Türkiye'nin Fas'a ihracatı 2014 yılında 1,4 milyar dolar olmuştur. Fas'a ihraç ettiğimiz başlıca ürünler, demir çelik, mücevherci eşyası, otomobil ve buzdolabı şeklindedir.

Türkiye'nin Fas'a İhracatında Başlıca Ürünler (1.000 Dolar)

GTİP	ÜRÜN ADI	2012	2013	2014
TOTAL	Tüm ürünler	1.015.149	1.192.900	1.406.816
'8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	61.802	99.771	97.753
'7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	65.814	57.059	85.806
'7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	23.333	39.441	85.593
'8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	25.849	48.341	63.901
'7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	31.151	101.884	58.828
'8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	28.760	36.592	48.039
'7214	Demir veya alaşımsız çelikten çubuklar (dövülmüş, sıcak haddelenmiş, haddelenme işleminden sonra burulmuş olanlar dahil)	18.614	18.052	41.672
'8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	34.603	33.616	36.336
'5209	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve m2 ağırlığı 200 gr. ı geçenler)	51.673	44.303	33.939
'7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	0	172	32.944

'4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	17.323	26.135	27.996
'9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	7.168	15.385	27.599
'7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	14.242	8.203	24.302
'6006	Diğer örme mensucat	17.746	21.808	23.741
'5407	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	14.798	16.903	21.377
'7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	0	193	20.347
'8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	11.346	9.876	18.402
'5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	11.220	15.307	17.943
'4811	Kağıt, karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar	2.520	3.778	16.114
'5801	Dokunmuş kadife, pelüş ve tırtıl mensucat	7.038	11.320	15.502
'5208	Pamuklu mensucat (ağırlık itibarıyla % 85 veya daha fazla pamuk içerenler)(m2. ağırlığı 200 gr. ı geçmeyenler)	14.044	11.997	14.496

Kaynak: ITC_Trademap

Türkiye'nin Fas'dan ithalatı 2014 yılında 640 milyon dolar olmuştur. Fas'dan ithal ettiğimiz başlıca ürünler otomobil, işlenmemiş altın, difosfor pentaoksit, işlenmemiş kurşun, tabii kalsiyum ve gümüştür.

Türkiye'nin Fas'dan İthalatında Başlıca Ürünler

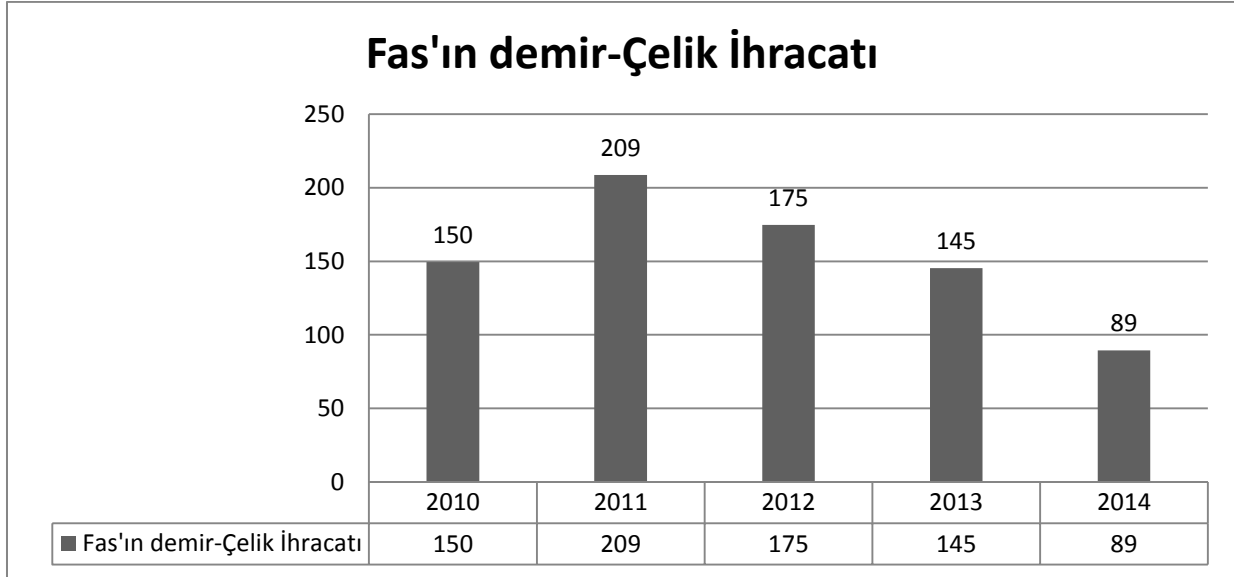
GTİP	ÜRÜN ADI	2012	2013	2014
TOTAL	Tüm ürünler	429.482	572.206	639.849
'8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	5.634	208.235	172.391
'7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	23.203	41.905	92.475
'2809	Difosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	125.723	62.124	80.958
'2510	Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii alüminyum kalsiyum fosfat ve fosfatlı tebeşir	67.455	65.977	59.909
'2301	Et, sakatat, deniz hayvanı vs. (yemeye uygun olmayan) unu, pelleti, kıkırdakları (donyağı tortusu)	3.241	29.195	52.905
'3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	0	0	28.759
'7106	Gümüş (altın veya platin yıldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	23.333	6.772	24.015
'8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	11.286	25.660	23.377
'6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	15.834	17.049	17.509
'8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	18.317	16.361	7.047
'6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	4.181	13.225	6.488
'6206	Kadınlar ve kız çocuklar için bluzlar, gömlekler ve gömlek-bluzlar	4.958	5.388	5.822
'4105	Koyun ve kuzuların dabanlanmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	3.382	6.000	4.716
'6202	Kadın ve kız çocuk için manto, kaban, kolsuz ceket, pelerin,	2.759	3.100	4.342

anoraklar (kayak ceketleri dahil), rüzgarlıklar vb. Eşya				
'6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	4.056	3.878	4.326

Kaynak: ITC_Trademap

4.2 Fas'ın Demir Çelik Dış Ticareti

Fas'ın 2010 yılında demir çelik ihracatı 150 milyon \$ iken, 2013 yılında 145 milyon \$, 2014 yılında ise 89 milyon \$ değerinde gerçekleşmiştir.

Kaynak: Trademap

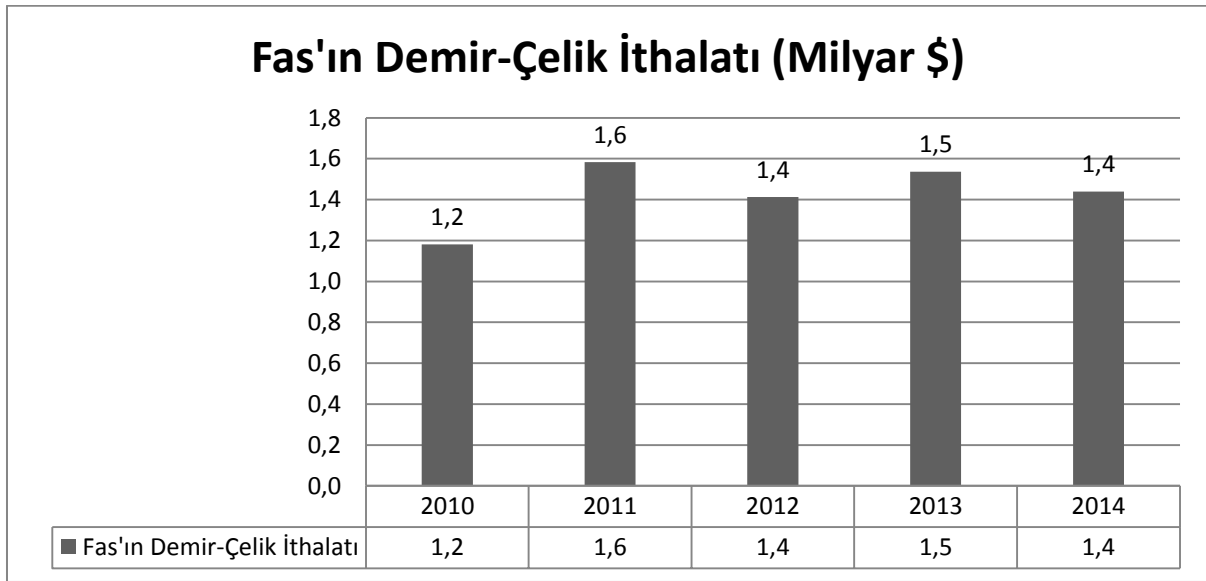
Fas'ın demir çelik sektöründe en fazla ihracat yaptığı ülke 25,6 milyon \$ ile İspanya'dır. İspanya'nın ardından Cezayir, Rusya, Küba, Senegal ve Portekiz gelmektedir.

Fas'ın Demir Çelik İhracatı (Bin \$)					
	2010	2011	2012	2013	2014
DÜNYA TOPLAMI	149.538	208.608	174.591	145.250	89.447
İspanya	19.561	23.667	15.410	29.148	25.585
Cezayir	17.408	74.827	56.702	44.430	22.965
Rusya Fed.	14.459	19.752	15.694	5.602	6.858
Küba	0	1.228	2.584	7.838	6.235
Senegal	3.091	6.921	10.118	5.121	3.590
Portekiz	4.626	8.309	12.316	3.884	3.069
Moritanya	1.185	2.164	1.663	1.800	2.670
Hindistan	4.708	4.148	2.355	1.792	2.023
Fransa	7.695	2.538	4.866	3.016	1.664
Hollanda	2.402	2.062	1.269	1.003	1.553
Fildişi Sahili	1.000	112	1.841	1.662	1.248
Çin	760	2.487	1.297	1.092	1.247
İngiltere	2.077	1.275	552	247	1.208

Kongo	227	651	944	829	1.118
Libya	4.680	1.628	14.700	17.978	1.116
Lübnan	900	1.677	1.060	1.103	975
Ürdün	465	790	740	389	966
Mısır	824	437	5.311	2.104	853
Angola	0	0	0	0	775
Tunus	1.944	3.201	9.682	0	649

Kaynak:Trademap

Fas 2010 yılında 1,2 milyar \$ değerinde demir-çelik ithal ederken, 2013'te bu rakam 1,5 milyar \$'a çıkmış, 2014 yılında ise 1,4 milyar \$'a gerilemiştir. Söz konusu rakamlar açıkça Fas'ın demir-çelik sektöründe net ithalatçı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynak:Trademap

Fas'ın 2014 yılında en fazla demir-çelik ithalatı yaptığı ülke 335,1 milyon \$'la Türkiye olmuştur. Türkiye'nin Fas'ın ithalatından %23,3 oranında pay aldığı göz önünde bulundurulduğunda en önemli tedarikçisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Onu sırasıyla İspanya, Portekiz, Fransa, İngiltere ve Almanya izlemiştir.

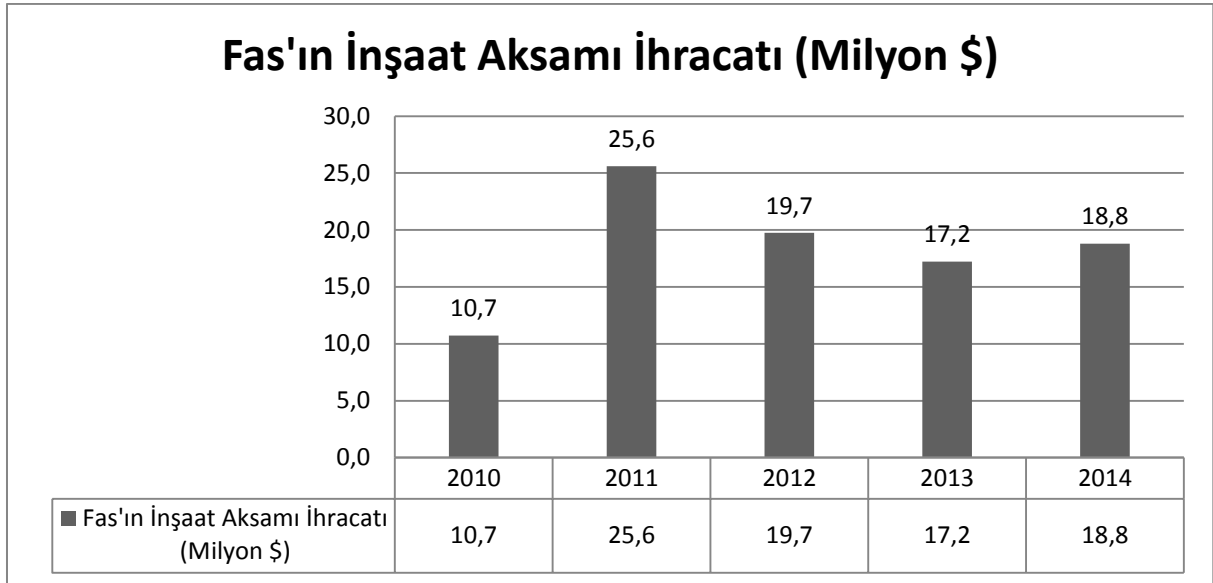
Fas'ın Demir Çelik İthalatı (Bin \$)					
	2010	2011	2012	2013	2014
DÜNYA TOPLAMI	1.180.405	1.582.976	1.413.450	1.537.181	1.440.123
Türkiye	166.568	248.119	143.676	201.995	335.094
İspanya	312.795	231.664	277.423	353.550	296.965
Portekiz	70.376	99.648	126.491	216.970	181.795
Fransa	116.018	188.267	304.557	190.212	151.557
İngiltere	40.217	92.718	89.991	72.000	87.150
Almanya	43.005	53.661	66.182	42.543	50.701
İtalya	29.846	38.500	54.715	40.564	47.066
Mısır	15.657	16.892	9.587	38.342	39.295
Hollanda	27.228	76.122	71.665	84.503	29.620

İsveç	5.282	20.585	6.779	12.599	27.964
Rusya Fed.	150.549	245.381	57.542	86.149	27.617
Belçika	12.761	21.936	40.499	42.320	20.011
Çin	7.939	12.729	11.467	9.632	18.438
Brezilya	8.167	36.062	65	70	13.737
Güney Afrika	4.963	7.650	1.775	1.220	13.542
BAE	630	1.831	970	332	11.560
ABD	21.733	79.929	35.327	53.446	9.551
Libya	7.883	0	0	5.386	9.259
Tunus	8.868	9.541	3.275	4.084	8.827
Polonya	16.444	152	12.255	8.775	8.277

Kaynak:Trademap

4.3 Fas İnşaat Aksamı Dış Ticareti

Fas'ın inşaat aksamı sektöründeki son 5 yıllık ihracatına bakıldığında; 2011 yılında önceki yıllara göre daha çok artmış olsa dahi 2014 yılına kadar inişli-çıkışlı bir seyir izlemiştir. 2010 yılında 10,7 milyon \$ ihracatın 2014 yılında 18,8 milyon \$'a ulaştığı göze çarpmaktadır.

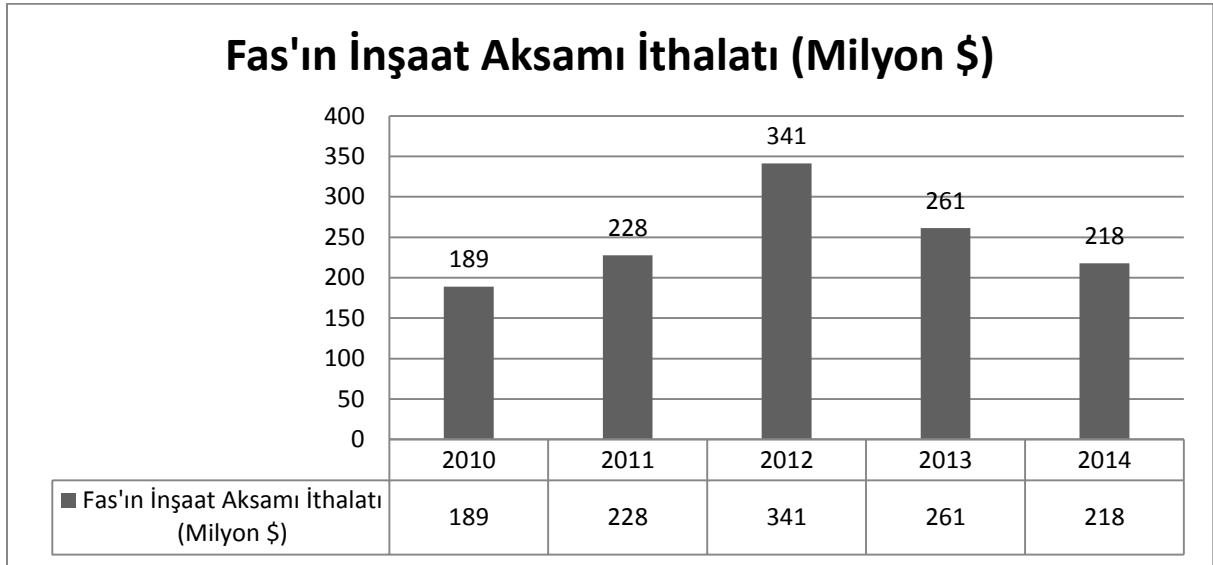

Kaynak:Trademap

2014 yılında Fas'ın inşaat aksamı ihracatında ilk sırayı 2,4 milyon \$ ile Mali almaktadır. Onu sırasıyla Kongo, Gabon, Ekvator Ginesi, Fildişi Sahili ve Togo izlemiştir.

Fas'ın İnşaat Aksamı İhracatı (Bin \$)					
	2010	2011	2012	2013	2014
DÜNYA TOPLAMI	10.717	25.594	19.743	17.219	18.794
Mali	888	73	975	681	2.406
Kongo	0	369	1.012	880	1.706
Gabon	0	1.438	710	615	1.583
Ekvator Ginesi	2.635	1.141	1.940	1.961	1.466
Fildişi Sahili	0	77	319	271	1.461
Togo	187	218	559	151	1.240
Moritanya	1.384	322	4.767	4.174	1.224
Burkina Faso	0	1.751	3.326	335	1.197
Senegal	2.609	1.860	3.855	348	1.134
Hollanda	0	0	0	141	734
Fransa	854	2.740	936	660	708
İspanya	14	163	68	409	706
Almanya	0	6	0	555	659
Nijerya	1	0	28	1	642
Çad	259	52	6	402	438
Kamerun	104	133	284	47	314
Cezayir	0	13.870	86	22	293
Avusturya	0	0	0	714	249
Tunus	220	0	0	0	192
Gine	68	129	24	349	145

Kaynak:Trademap

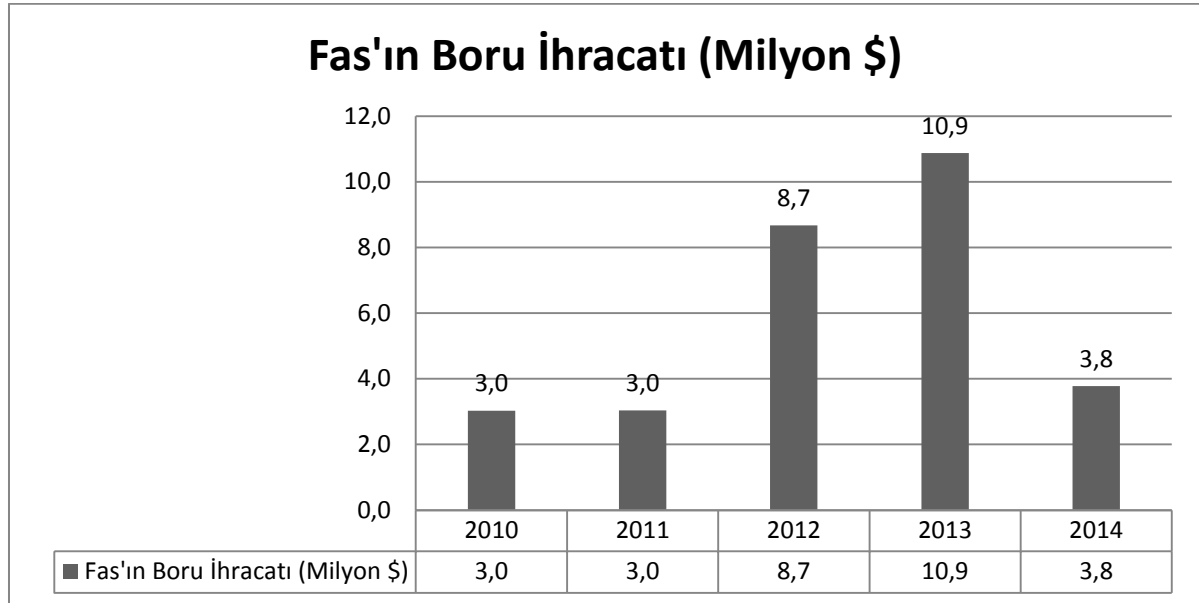

Fas'ın inşaat aksamı ithalatındaki en önemli ülkeler İspanya, Fransa, İtalya, Çin ve Mısır'dır. Türkiye Fas'ın en önemli 9. boru tedarikçisidir.

Fas'ın İnşaat Aksami İthalatı (Bin \$)					
	2010	2011	2012	2013	2014
DÜNYA TOPLAMI	189.063	227.575	341.461	261.165	217.934
İspanya	24.916	44.781	113.339	104.625	98.497
Fransa	29.141	29.109	26.823	35.053	37.226
İtalya	18.083	21.422	15.295	17.774	16.519
Çin	2.449	3.985	5.951	30.114	14.861
Mısır	1.236	2.977	2.643	3.807	11.676
Portekiz	82.292	67.755	7.483	11.253	7.843
Kore	418	751	55.032	3.557	6.312
Almanya	4.059	6.260	5.493	24.390	4.899
Türkiye	1.568	4.210	3.090	8.517	3.731
Belçika	1.342	7.080	2.334	2.915	3.280
Hindistan	579	389	5.560	5.875	2.126
Romanya	1.896	0	571	1.949	2.055
Birleşik Arap Emirleri	3.739	2.010	1.849	2.906	1.591
Avuturya	1.368	3.622	1.463	821	1.361
Norveç	143	0	35	4	992
Maceristan	18	79	194	0	875
Hollanda	1.241	392	1.097	1.521	851
Polanya	78	519	4.199	617	851
United Kingdom	148	650	1.184	808	807

Kaynak:Trademap

4.4 Fas'ın Boru Dış Ticareti

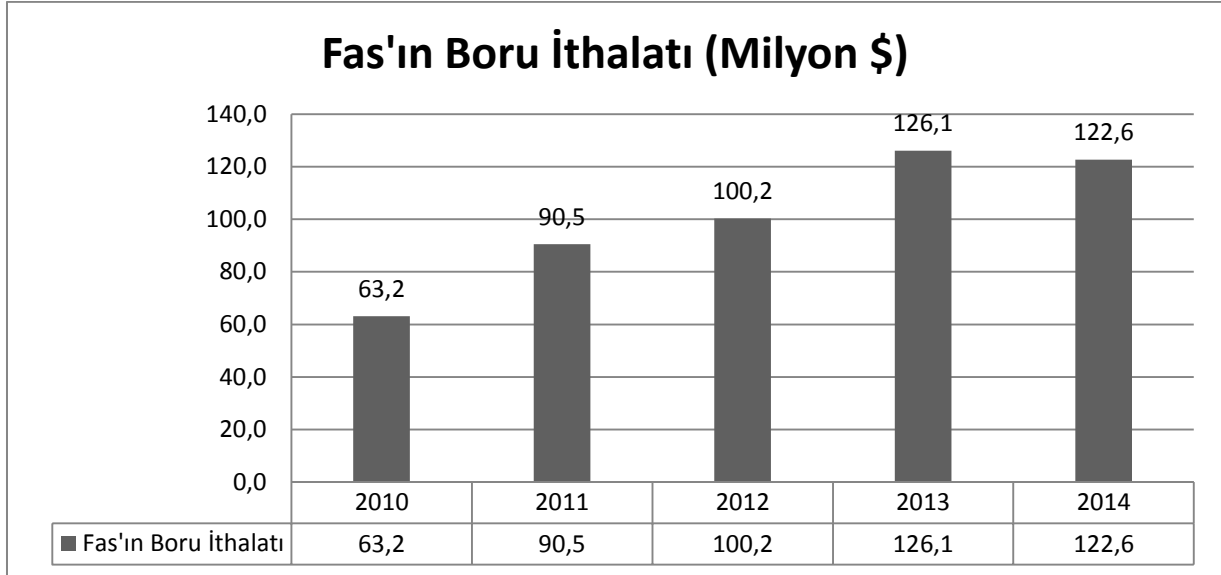

Kaynak:Trademap

Fas'ın boru ihracatı 2010 yılında 3 milyon \$ iken, 2014 yılında bu rakam 3,8 milyon \$'a yükselmiştir.

Fas'ın Boru İhracatı (Bin \$)					
	2010	2011	2012	2013	2014
DÜNYA TOPLAMI	3.031	3.033	8.676	10.875	3.779
Cezayir	0	0	5.901	6.432	979
İspanya	1.567	1.361	1.328	1.523	776
Senegal	108	199	138	154	483
Gine	0	0	1	80	388
Belçika	5	3	12	1	260
Gabon	0	314	111	2	150
Almanya	0	0	0	0	144
Fransa	52	130	21	23	141
Moritanya	831	621	382	54	96
Fildişi Sahili	0	0	55	0	94
Portekiz	1	0	0	0	76
Ekvator Ginesi	99	3	37	130	63
Burkina Faso	25	12	27	40	41
Kongo	199	65	74	99	38
Ürdün	0	0	0	0	26
Tunus	82	52	77	201	8
Sudan	0	0	261	4	7
İsveç	0	0	1	1	6
Demok.Kongo Cumh.	0	0	14	0	0
Kore	0	0	0	2.075	0

Kaynak:Trademap

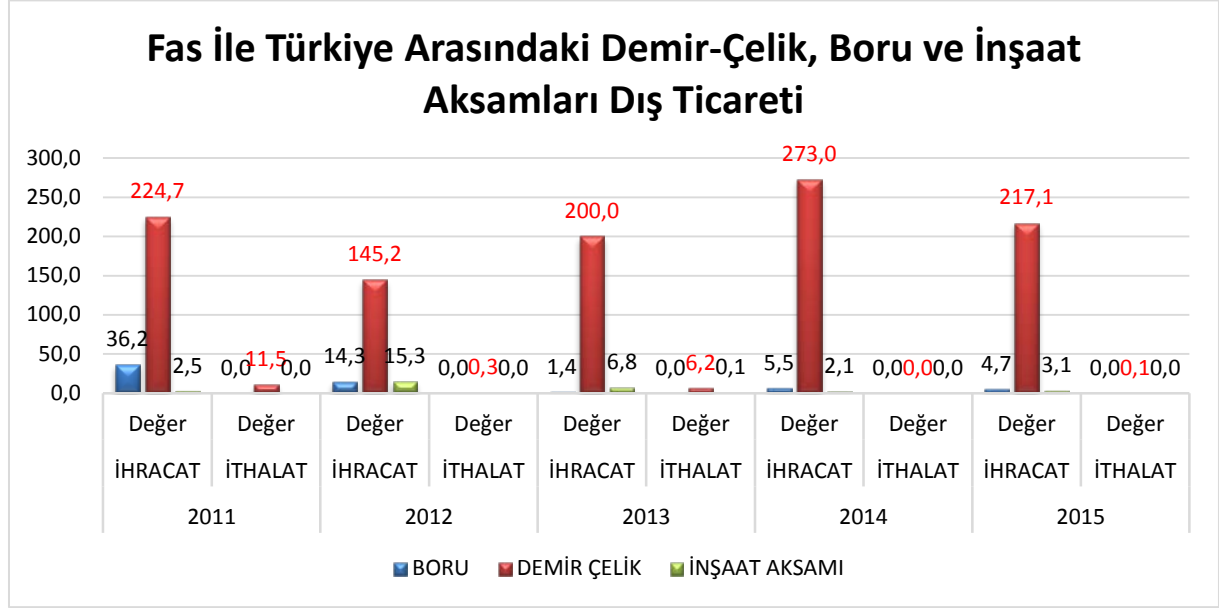

Kaynak:Trademap

Fas'ın boru ithalatındaki en önemli ülkeler Çin, İspanya, Fransa, Hindistan ve İtalya'dır.

Fas'ın Boru İthalatı (Bin \$)					
	2010	2011	2012	2013	2014
DÜNYA TOPLAMI	63.166	90.462	100.211	126.091	122.642
Çin	10.659	17.115	13.375	28.649	37.732
İspanya	14.768	6.678	6.736	13.327	18.881
Fransa	17.110	14.733	7.312	6.667	13.752
Hindistan	1.213	4.142	8.032	12.033	10.272
İtalya	7.388	11.902	11.893	19.344	9.566
Kore	28	105	2.177	14.410	9.254
Türkiye	143	17.604	478	2.026	6.856
Belçika	1.951	1.948	1.358	3.740	2.521
ABD	246	950	2.416	9.627	2.098
Tayvan	1.045	1.451	1.939	2.003	2.087
Almanya	1.852	5.786	2.791	6.669	1.445
Portekiz	1.004	1.017	787	1.216	1.318
İsveç	754	689	682	1.033	926
Hollanda	699	1.302	546	1.096	889
BAE	0	95	0	43	732
İngiltere	119	275	331	105	713
Kore	0	0	0	0	634
Ukrayna	115	252	767	1.377	531
Kanada	864	770	880	133	437
Polonya	85	28	46	470	319

4.5 Fas'ın Türkiye ile Demir Çelik, Boru ve İnşaat Aksamları Dış Ticareti

Kaynak:TUIK verileri

Fas ile Türkiye arasındaki boru, inşaat aksamları ve demir-çelik ticareti Türkiye'nin lehine gelişmektedir. Bu ürünlerde toplam ihracatımız 2012 ve 2015 yıllarında boru ve inşaat aksami sektörlerinde düşüş göstermiştir. Özellikle boru ihracatı 2012 yılından itibaren hızla düşerken sadece 2014 yılında artış olmuştur. Demir-çelik sektörü ihracatı 2013-2014 yıllarında artmış olup, 2014 yılında 273 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı sektörde 2015 yılında ise bir önceki yıla göre yapılan ihracat rakamlarında gerileme söz konusu olup 217 milyon dolarlık bir ihracat yapılmıştır. İnşaat aksami ihracatı 2012 yılında 6 kat artarken 2013 - 2014 yıllarında düşüş göstermiş 2015 yılında ise %43 artmıştır. Bununla beraber Türkiye'nin Fas'dan bu sektörlerde neredeyse hiç ithalatı bulunmamaktadır.

Fas İle Türkiye Arasındaki Demir-Çelik, Boru ve İnşaat Aksamları Dış Ticareti (milyon \$)										
Ürün Adı	2011		2012		2013		2014		2015	
	İHRACAT Değer	İTHALAT Değer	İHRACAT Değer	İTHALAT Değer	İHRACAT Değer	İTHALAT Değer	İHRACAT Değer	İTHALAT Değer	İHRACAT Değer	İTHALAT Değer
BORU	36,2	0,0	14,3	0,0	1,4	0,0	5,5	0,0	4,7	0,0
DEMİR ÇELİK	224,7	11,5	145,2	0,3	200,0	6,2	273,0	0,0	217,1	0,1
İNŞAAT AKSAMI	2,5	0,0	15,3	0,0	6,8	0,1	2,1	0,0	3,1	0,0

Kaynak:TUIK verileri

5.DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

5.1 Dış Ticaret Politikası

İthalat ve ihracata ilişkin serbestlik politikalarını hayata geçiren 1989 tarihli Dış Ticaret'e ilişkin Kanunun yanı sıra, 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması Fas'ın dışı açılma sürecine ivme kazandırmıştır.

Dış Ticarete ilişkin 13-89 sayılı Kanun çerçevesinde yer alan hükümler çerçevesinde kamu güvenliği, kamu ahlakı, insan sağlığı, hayvanların, bitkilerin veya çevrenin korunması amacına yönelik tedbirler, sanatsal tarihi ve arkeolojik değer taşıyan eşyanın korunması ve ülkenin mali durumunda ortaya çıkacak değişiklikler saklı tutulmak kaydıyla ve belli miktar kısıtlamalarına tabi tutulan ürünler dışında tüm ürünlerin Fas'a ithalatı serbesttir. İthalat usullerine ilişkin olarak Fas Dış Ticaret Bakanlığı'nın konuya ilişkin bilgi notuna http://www.mce.gov.ma/Guide/doc_guide/PROCEDURES_Imp.pdf internet adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Türkiye-Fas Serbest Ticaret Anlaşması 7 Nisan 2004 tarihinde imzalanmış ve 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Sanayi ürünleri ihracatımız 10 yıllık bir geçiş süreci sonunda sıfırlanacaktır.

Fas, ticaret anlaşması imzaladığı ülkelere karşılıklılık esasına dayalı olarak tercihli muamele uygulamaktadır. Örneğin, Arap Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması, Avrupa Birliği ile Serbest Ticaret Anlaşması, EFTA ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşması, ya da BAE, Mısır, Ürdün, Tunus, Türkiye ve ABD ile imzaladığı ikili serbest ticaret anlaşmaları kapsamında anlaşmalara taraf olan ülkelere tercihli gümrük vergisi oranları uygulanmaktadır.

Dış ticaret faaliyetlerinde bulunmak isteyen Fas'lı firmaların Ticaret Sicil Kayıtları'nı yaptırmaları gerekmektedir. İlaç ve eczacılık ürünleri sadece yetkilendirilmiş kuruluşlar tarafından yapılabilmektedir. İthalat yapabilmek için Fas'lı firmaların ithalat izni almaları gerekmektedir. İthalat lisansları Ticaret Bakanlığı tarafından verilmektedir.

Fas, CITES ve Basel Anlaşması'na taraftır. Dolayısıyla, atık ürünler veya nesli tehlikedeki türlere ilişkin ithalat ilgili bakanlıkların yetkilendirmesi ile yapılabilmekte ya da bu ürünlerin ithalatına izin verilmemektedir. Örneğin CITES Anlaşması'nın 1 numaralı ekinde yer alan ürünlerin ithalatı için izin alınması gereken kurum "High Commissioner for Water Resources, Forests and Deserfication"dır. BASEL Anlaşması'nın A listesinde yer alan atık ürünlerin ithalatı yasaklanmıştır. B listesinde yer alan ürünlerin ithalatı ise çevreden sorumlu bakanlığın iznine tabidir.

İhracat dokümanların büyük bir titizlikle hazırlanması gerekmektedir. Yapılacak ufak bir hata gümrükte zaman kaybı ya da ödemenin gecikmesine ya da hiç yapılmamasına yol açabilmektedir.

İthalat ve ihracata konu bütün mallar için "Declaration Unique des Marchandises" DUM belgesi düzenlenmesi gerekmektedir. Bazı bitkiler ve hayvansal ürünler için sağlık belgesi gerekmektedir. İthalat lisans numarası bütün belgelere yazılmalıdır. Dokümanlar, mallardan önce gönderilmelidir. Faks imzaları kabul edilmemektedir. Ancak faks ile gönderilen proforma fatura kabul edilmektedir.

5.2 Tarifeler ve Diğer Vergiler

2009 yılı Ocak ayında uygulamaya konulan “Computerized Online Customs Database - Bilgisayarla İşletilen Çevrimiçi Gümrük Veritabanı” sonrasında gümrük işlemlerinin kolaylaştığı görülmektedir. İthalat izinleri sadece güvenlik nedenleri ya da uluslararası anlaşmalar paralelinde talep edilmektedir.

Son yıllarda Fas gümrük vergileri oranlarını aşağıya çekmektedir.

Gümrükler tarım ürünleri için sanayi ürünlerine oranla daha yüksektir. Sanayi ürünlerinde %2,5 ile %35 arasında değişen gümrük vergilerine ek olarak %0,25 maliye dışı ithalat vergisi uygulanmaktadır. Tüm bunların, toplam değeri katma değer vergisine tabidir. KDV oranları, %7 ile %20 arasında değişmektedir. Standart oran %20 olmakla birlikte gaz, elektrik, su, ilaçlar ve diğer temel ihtiyaç maddeleri %7’lik azaltılmış orandan yararlanmaktadır. %14’lük KDV oranı ise çay, kahve satışlarına, banka ve kredi işlemleri, inşaat, ulaştırma ve otelcilik hizmetlerine uygulanmaktadır.

Fas, son yıllarda fiyat kontrolüne tabi tuttuğu ürünlerin listesinde de kısaltmalara gitmiştir. Devlet, petrol ürünleri gibi sübvansiyon uyguladığı ürünler için fiyat kontrolleri mekanizmasını kullanmaya devam etmektedir.

5.3 Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Fas’ın teknik standart ve düzenlemeleri ISO, gıda ürünleri için Codex Alimentarius ve Avrupa Standartları özellikle Fransız Standardizasyon Kurumu’nun (French Standardization Association-AFNOR) uluslararası standartlarına dayanmaktadır.

Fas’ın standardizasyon kurumu SNIMA sanayi ürünlerinin standartlarını belirlemek ve sertifikasyonlarını yapmak ile görevli olup, 7,800’den fazla standart hazırlamıştır. Bu standartların büyük çoğunluğu uluslararası ve Avrupa Standartları’na dayanmaktadır.

6.DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

6.1 Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda artış gözlemlenmektedir. En fazla yabancı yatırım çeken alanlar turizm, gayrimenkul, telekomünikasyon, ulaşım ve sanayi sektörleridir. Fransa en önemli yatırımcı ülkedir. Diğer önemli yatırımcı ülkeler İspanya, Birleşik Arap Emirlikleri ve İngiltere ve Almanya’dır.

Moroccon Investment Development Agency (AMDI), Sanayi Bakanlığı’na bağlı bir kurum olup, yatırım teşviklerinden sorumludur.

Yatırım sistemi liberal olup, pek çok sektör özel yatırıma açıktır. Bununla birlikte, devletin tekel olduğu fosfat üretimi, atık yönetimi, toptan sebze meyve dağıtımı, yerli ve yabancı yatırımcıya kapalıdır.

Yatırımlarla ilgili olarak Fas makamlarınca son dönemde klasik hukuki uygulamalar çerçevesinde formalitelerin olabildiğince azaltıldığı bir sistem uygulamaya konulmuştur. Fas'ta yatırım imkânlarına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi alabilmek için <http://www.invest.gov.ma/> web sayfalarının ziyaret edilmesi faydalı olacaktır.

6.2 Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Fas'da mevcut durum itibarıyla sadece Tangiers'de bir adet serbest ihracat bölgesi (free export zone) bulunmaktadır. Burada faaliyet göstermek isteyen firmaların tarım sanayi, tekstil, deri, kimyasal ürünler, metal ürünler, mühendislik, elektrik-elektronik sanayi ya da belirtilen sektörlerle ilgili hizmetler sektörlerinden en az birinde işte çalışması ve üretiminin büyük çoğunluğunu ihraç etmesi gerekmektedir. Tangiers Serbest İhracat Bölgesi'nde 400 civarında firma faaliyette bulunmaktadır. Serbest İhracat Bölgesinde yer alan firmalar pek çok vergi avantajından yararlanabilmektedir.

6.3 Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Fas'ın Fransız etki bölgesi içinde kalan bir Arap/Afrika ülkesi olması nedeniyle tüm mevzuat ve devlet dairelerinde geçerli olan dil Fransızca ya da Arapçadır. Bu nedenle ülkede İngilizce bir kaynak bulmak son derece zordur. Dolayısıyla ülkede faaliyette bulunan firmalarımızın da üstlendikleri projelerde öncelik verdiği üzere, ihaleler alanında ya da vergi tahakkukuna neden olacak bir faaliyette bulunmadan önce bu iki dilden en az birini bilen personel istihdamı büyük önem taşımaktadır.

Vergi Sistemi: Ülkenin vergi sistemi dolaylı ve dolaysız vergilerden oluşmaktadır. Dolaysız vergilerin başında gerçek kişi vergi mükelleflerinden alınan gelir vergisi gelmektedir.

Ücret üzerinden alınan vergilerde öğrenci bursları, gıda yardımları gibi muafiyetler bulunurken, serbest meslek gelirlerinden alınan vergilerde Tanger Serbest Bölgesinde yerleşik firmaların gelirleri, ihracatçı firmaların ilk beş yıllık gelirleri gibi muhtelif muafiyet uygulamaları bulunmaktadır. Gayrimenkul irat gelirlerinin de aynı şekilde yüzde 40'lık bölümü vergi matrahı hesabında dikkate alınmamaktadır.

Diğer bir dolaysız vergi türü tüzel kişi vergi mükelleflerinden tahsil edilen kurumlar vergisidir. Genel vergi oranı 2009 yılı için yüzde 30'dur. Bankalar ve finans kurumları için bu oran yüzde 37 olarak belirlenirken, farklı durumlar için değişen vergi oranları tespit edilebilmektedir. Örneğin yurt dışında yerleşik şirketlerin ülkede gerçekleştirdikleri faaliyetlerden iş akdine bağlı olarak yüzde 8'lik maktu bir vergi tahsilatı yapılmaktadır. Hizmetler için ise yüzde 10 oranında bir kaynaktan kesinti söz konusu olmaktadır.

Bu vergilere ilave olarak ÷lkede mesleki faaliyette bulunan herkesten yerli-yabancı, özel veya t÷zel kişi ayırımı göstermeksizin tahsil edilen İşyeri R÷sumu (Tax Professionelle-T.P.) adlı ilave bir vergi bulunmaktadır. Söz konusu r÷sum, mesleki faaliyetin yapıldığı işyerinin yıllık kira bedeli üzerinden hesaplanmaktadır. Oranlar kira bedeli büyüklüğüne bağılı olarak; birinci kategori için yüzde 30, ikinci kategori için yüzde 20, üçüncü kategori için yüzde 10 olarak tespit edilmiştir. Kategoriler her yıl için arsa bedeli, bina maliyeti gibi unsurlar üzerinden hesaplanmaktadır.

÷lkede uygulanan en önemli dolaylı vergi türü KDV'dir. Genel KDV oranı yüzde 20'dir. Çay, tereyağı gibi bazı gıda ürünleri ile elektrik, güneş ısıtıcıları gibi bazı kalemlerde bu oran yüzde 14'tür. Geniş tüketim kalemleri için (su, ilaçlar, okul malzemeleri vb.) yüzde 7'lik ikinci bir indirimli tarife mevcuttur.

6.4 Şirket Kuruluşu

Ticari bir faaliyette bulunabilmek için Fas'ta kurulabilecek şirket yapıları farklılık göstermekte olup, anonim ve limited şirket kuruluşları en çok rastlanılan şirket türleri olarak belirlenmektedir. Tüm şirketlerin hukuki kuruluş sistemlerine ilişkin olarak bilgi için <http://www.rabatinvest.ma/> web sayfasından bilgi alınabilmektedir.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri; Türk firmalarınca Fas makamlarına sunulacak belgelerin geçerli olabilmesi için, gerekli imza ve mühür tasdiklerini taşımalarıdır. Bu çerçevede Türk makamlarından alınan ve Fas makamlarına sunulacak belgelerin;

- T.C.Dışişleri Bakanlığı'nın imza-mühür tasdiki veya Türkiye'de Valiliklerden alınacak 'Apostil' tasdikine sahip belgelerin, bilahare T.C Rabat Büyükelçiliğı Konsolosluk Şubesinde tasdik ettirilerek, Fas Dışişleri ve İşbirliğı Bakanlığı imza ve mühür tasdikine sunulması

veya

-T.C.Dışişleri Bakanlığı'nın imza-mühür tasdiki veya Türkiye'de Valiliklerden alınacak 'Apostil' tasdikine sahip belgelerin, Fas'ın Ankara Büyükelçiliğı'nden imza ve mühür alınmasını takiben Fas Dışişleri ve İşbirliğı Bakanlığı imza ve mühür tasdikine sunulması gerekmektedir.

6.5 Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Yabancı yatırımcılara sağlanan vergi ve benzeri avantajlar ise genel olarak;

- 27 milyon Euro üzerindeki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına, 250'den fazla kişi istihdam edilmesi, teknoloji transferi yapılması ve çevrenin korunmasına katkı sağlanması kaydıyla devlet tarafından arsa bedelinin yüzde 20'si ve toplam yatırımın yüzde 5'ine kadar altyapı yatırımı teşviğı sağlanmaktadır.

- Belirli sektörlerde yapılan (tekstil-hazırgiyim, otomotiv yedek parça, elektronik, nanoteknoloji, mikroelektronik/biyoteknoloji, uçak ve havacılık sektörleri) 5 milyon Dirhem (yaklaşık 500 bin Euro) üzerindeki yatırımlarda ise makine ve teçhizatın da asgari 2,5 milyon Dirhem tutması kaydıyla Hassan II adlı kamu fonundan destek sağlanmaktadır. Bu destek, yatırımın toplam bedelinin yüzde 10'unu ve

20 milyon Dirhemi aşmamak kaydıyla, üretim tesisi bedelinin yüzde 30'u ve makine ve teçhizatın yüzde 10'unun karşılanmasından oluşmaktadır.

- Kalkınmada öncelikli belirli bölgelerde yapılacak ihracata yönelik yatırımlar için beş yıl süreyle gelir ve kurumlar vergisinde yüzde 50 indirim uygulanmaktadır.

6.6 Oturma ve Çalışma İzinleri

Uluslararası sözleşmeler ve Uluslararası Çalışma Bürosu (Bureau International du Travail) tavsiye kararları çerçevesinde Fas günün koşullarına uygun bir Çalışma Yasası kabul etmiştir. Yabancılar için çalışma vizesi ile ilgili olarak; Çalışma Bakanlığı nezdinde izin başvurusunda bulunulması gerekmektedir. Çalışma izinleri genel olarak 1 yıl ile üç yıl arasında değişmekte olup, yenilenmeleri konusunda kontratın bitim tarihinden önce işveren tarafından iznin uzatılması talebinde bulunulması gerekmektedir.

Fas Çalışma Bakanlığı Sitesinden <http://www.emploi.gov.ma/> ayrıntılı bilgi alınabilmektedir.

Fas'ta yabancılar için 1 yıl süreyle verilen ve her yıl yenilenen oturma iznini alabilmek için; Fas Çalışma Bakanlığından alınmış çalışma iznine sahip olmak veya Fas kurallarına göre kurulmuş bir firma sahibi olmak veya bir Fas'lı ile evli olmak koşullarından en az birinin yerine getirilmiş olması gerekmektedir.

7.PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

7.1 Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Fas, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması amacıyla 2007 yılında yeni bir yasal düzenleme gerçekleştirmiştir. Fas aynı zamanda World Intellectual Property Organization (WIPO) üyesidir.

7.2 Dağıtım Kanalları

Kasablanka, ülkedeki ticaret ve dağıtım merkezidir. İthalatın büyük bölümü Kasablanka'dan yapılmaktadır. İthalatçılar genellikle endüstri ve sektörler açısından uzmanlaşmıştır.

Fas'ta bir temsilci ile çalışılmak isteniyorsa, bu kişilerle direkt olarak temasa geçmekte fayda görülmekte, ayrıca irtibatla bulunan kişiler sık sık ziyaret edilmelidir. Piyasanın ziyaret edilmesi kaçınılmaz bir kuraldır. Firmaların öncelikle ürünlerinin hangi kurallar ile ithal edildiklerini öğrenmeleri gerekmektedir. Bu konuda:Kompass-Maroc-www.kompas.ma 51 Boulevard d'anfa Casablanca01/Tel:0021222268538/265943/Faks: 00 212 2 266 056 önemli bir referans kaynağı durumundadır.

7.3 Tüketici Tercihleri

Tüketici tercihleri, ülkenin Avrupa'ya yakınlığı ve Avrupa ile var olan tarihi, kültürel ve ekonomik ilişkilerin etkisi ile çeşitlilik arz etmektedir. Ülkede, Arap, Berberi, Portekiz, İngiliz, Fransız ve İspanyol etkilerini görmek mümkündür. Ülke genelinde Fransızca konuşulurken Tanja bölgesinde İspanyolca hakimdir.

Diğer taraftan, özellikle genç kuşağın yaşam tarzında Avrupalılaşıma özellikle Fransız etkisi görülmektedir. Diğer taraftan, ortalama bir Fas evi, el yapımı geleneksel tarzdaki eşyaları ile ortalama bir Avrupalı ailenin evinden oldukça farklıdır.

Ülke geneli itibari ile satın alma gücü düşük bir ekonomik yapıya sahiptir. Bu hali ile, geniş bir alt, çok dar bir üst ve yeni yeni oluşmakta olan bir orta tabaka mevcuttur. Fiyat, satın alma kararları verilirken ülke genelini oluşturan alt gelir grubunda belirleyici unsurdur.

7.4 Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiketlemenin, Fransızca ve Arapça olması gerekmektedir. Ürünün adı, paketleyen ya da üreticinin adı, adresi, menşe ülke, ağırlık ve içindikiler gibi bilgilerin yiyecek maddeleri, sabun, kozmetik, ilaç ve kimyasal maddelerin kutu ya da paketlerinin üzerinde yer alması gerekmektedir. İlaçlar ve yiyecek maddeleri özelinde; son kullanma tarihi, içerik yüzdesi gibi bilgilerin yer alması gerekmektedir.

7.5 Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

İstanbul-Casablanca deniz yolu nakliyesi 40 feetlik konteyner için taşımacılık maliyeti yaklaşık 1000–1500 Euro (gümrükleme ve liman masrafları hariç) civarındadır. Navlun fiyatı gönderilecek malzemenin türüne göre farklılık arz edebilmektedir.

Fas'a ihracatın artırılabilmesi için taşımacılık sektörünün geliştirilmesi önem taşımaktadır. Hâlihazırda Türkiye-Fas arasında denizyolu taşımacılığı, Fransa veya İspanya'nın farklı şehirleri üzerinden aktarmalı yapılmakta olup aktarma limanında sorunla karşılaşılması durumunda İstanbul-Kazablanka arası yaklaşık 12 gün sürmektedir.

7.6 Kamu İhaleleri

Kamu eliyle önemli yatırım faaliyetleri gerçekleştirilen Fas'ta ihaleler suretiyle yapılan alımlar ülkenin GSYİH'nin yüzde 15'ine, yaklaşık 120 milyar Dirhem'e (11 milyar Euro) ulaşmaktadır. Ülkemiz firmaları da bugüne kadar başta otoyollar olmak üzere, demiryolları, rafineri modernizasyonu benzeri önemli kamu projelerini üstlenmişlerdir. Bu projelerin toplam bedeli 1,3 milyar ABD Dolarını aşmaktadır.

Ayrıca ülkede irili ufaklı değişik sektörlerde faaliyet gösteren yaklaşık altmış kadar firmamız mevcuttur.

Ülkenin Hazine İdaresi (Trésorerie Générale du Royaume-TGR) ihalelerin ve bu kapsamda yapılan harcamaların mevzuata uygunluğunu denetlemekle yükümlü olan kurumdur. Buna ilave olarak Sayıştay ve Bölgesel Saymanlıklar da denetim faaliyeti yürütmektedirler. Ayrıca, ihale mevzuatı, açılan ihalelerin şartnameleri gibi konularda görüş bildiren değişik kamu kurumu temsilcilerinden oluşan Piyasa Komisyonu adlı bir kurum da mevcuttur.

Ülkede tek bir kamu ihale kurumu bulunmamaktadır. Bakanlıklar, kamu kurumları ve yerel yönetim kuruluşları (belediyeler, valilikler) alımlarını kendileri yapmaktadırlar. Bakanlıklar açtıkları ihaleleri kendileri onaylamaktadırlar. Belediye ihalelerinde onay merci valinin başkanlığındaki kurullarıdır.

Fas, 2-06-388 sayılı yönetmelikle yürürlüğe giren yeni ihale mevzuatına göre bu tarihe kadar konuya ilişkin hükümler içeren çok sayıdaki değişik mevzuatı yürürlükten kaldırılmıştır. Bu çerçevede, sistem basitleştirilerek, kamu alımlarında daha şeffaf ve rekabete açık bir düzenlemeye geçilmesi hedeflenmiştir. Yeni mevzuatta ülkemizde de uygulanan yarışma usulü, pazarlık usulü gibi değişik kamu alımı türleri benimsenmiştir.

Yeni düzenlemeye göre kamu alımları asgari 21 gün önce gazetelerde duyurulmak zorundadır. Ayrıca internet üzerindeki kamu ihale portalı (www.marchespublics.gov.ma) şeffaflığın temininde önemli bir araç olarak hayata geçirilmiştir. Bu adresten ihale duyurularına ulaşılabilirdiği gibi usuller hakkında bilgi almak mümkündür. Buna ilave olarak proje sahibi olan kamu kurumları da ihale ilanlarını kendi internet sitelerinde duyurmaktadırlar.

7.7 İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller			
Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı, Anlaşmalar Genel Müdürlüğü			
Anlaşma/Protokol	İmza Tarihi	RG Tarih	RG No'su
Ticaret Anlaşması	16.05.1972	05.09.1972	14297
Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	20.06.1984	14.08.1984	18489
İGEME ile Fas İhracatı Geliştirme Merkezi (CMPE) Arasında İşbirliği Protokolü	1984		
Hava Ulaştırması Anlaşması	24.09.1985	01.05.1989	20155
Deniz Ulaştırması Anlaşması	26.03.1987	22.06.1987	19495
Türkiye-Fas Hükümetler Arası Daimi Komisyon Kurulmasına Dair Anlaşma	12.07.1988	26.06.1989	20207
Turizm İşbirliği Anlaşması	27.08.1992	23.02.1993	21505
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	08.04.1997	04.05.2004	25452
Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ile Fas Zanaat Odaları Federasyonu Arasında İşbirliği Protokolü	2000		
Gümrük Konularında Karşılıklı İdari ve Teknik Yardım Anlaşması	13.05.2003	05.08.2003	25190
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	07.04.2004	22.06.2005	25853
Serbest Ticaret Anlaşması	07.04.2004	28.12.2004	25684 (Mükerrer)
Türkiye-Fas 8. Dönem KEK Toplantısı Protokolü	07.04.2004	26.06.2004	25504
Karayolları Ulaşımı Altyapısı Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşmasının	30.03.2005	07.01.2008	26749
Sağlık Alanında İşbirliğine Dair Anlaşma	30.03.2005	26.12.2007	26738
Türk Patent Enstitüsü ile Fas Sınai ve Ticari Mülkiyet Ofisi (OMPIC)	26.05.2006		

Arasında İşbirliği Anlaşması			
Su Alanında Teknik İşbirliği Anlaşması	26.11.2008	18.03.2009	27173

7.8 Türkiye-Fas Serbest Ticaret Anlaşması

Ülkemiz ile Fas Krallığı arasında 7 Nisan 2004 tarihinde akdedilen Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, Anlaşmaya ekli Protokol hükümlerine göre uygulanan gümrük vergi oranlarının karşılıklı olarak iki ülke arasında tedricen indirilmesi 1 Ocak 2015'te tamamlanacaktır. Türkiye-Fas STA Ortak Komitesi'nin ilk toplantısı 11-12 Mayıs 2009 tarihlerinde Rabat'ta gerçekleştirilmiştir.

Anlaşma ekinde yer alan Protokol I, sanayi ürünleri için uygulanacak tavizleri belirlemektedir. Bu bağlamda, ülkemizin Fas menşeli sanayi ürünleri ithalatına uyguladığı bütün gümrük vergisi ve eş etkili vergiler, Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte sıfırlanacaktır. Buna mukabil, AB ile Fas arasındaki Ortaklık Anlaşmasına paralel olarak, Fas için hassasiyet arz eden bir grup sanayi ürünü için (Protokol I'nin I ve II sayılı listelerinde sayılan ürünler), Fas'ın ülkemize tatbik ettiği gümrük vergileri 9 yıllık bir geçiş dönemi zarfında sıfırlanırken, diğer tüm sanayi ürünlerinde Fas'ın uyguladığı gümrük vergileri STA'nın yürürlüğe girişiyle birlikte kaldırılmıştır.

I sayılı Liste'de yer alan ürünler için Fas, STA yürürlüğe girer girmez %10'luk gümrük vergisi indirimi yapacak ve takip eden 9 yıl boyunca, yıllık %10'luk indirimler yapacaktır.

II sayılı Liste'de yer alan ürünler için, ilk üç yıl %3'lük, geriye kalan 5 yıl boyunca %15'lik ve son yıl %13'lük gümrük vergisi indirimi uygulanarak gümrük vergileri sıfırlanacaktır.

III sayılı Liste'de ise taviz kapsamı dışında bırakılmış eşya yer almaktadır. Belirtilen indirimler, Fas'ın uygulamakta olduğu "En Çok Kayırılan Ülke" gümrük vergileri üzerinden yapılmaktadır.

Protokol II kapsamında ise belirli tarım ürünleri için uygulanacak tavizler ve indirim takvimleri belirlenmiş bulunmaktadır. Tarım ürünlerinde, tanınan tavizler sınırlı olmakla birlikte, taraflar iki ülke tarım ürünleri ticaretinin gelişimini ve çok taraflı ticaret müzakerelerinin sonuçlarını göz önünde bulundurarak, STA çerçevesinde oluşturulacak olan Ortak Komite bünyesinde birbirlerine daha ileri tavizler tanıma imkânlarını inceleyecektir.

Anlaşmanın eklerinde yer alan listeler (Protokol II'nin II sayılı Ek'i hariç) Fas'ın mal sınıflandırma sistemi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu itibarla 8 haneli Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) bazında ülkemiz ile Fas GTİP'leri arasında farklılıklar bulunabilmektedir. Bu nedenle, sekizli GTİP olarak belirlenmiş ürünler için ayrıntılı mal tanımlarının Fas Gümrük İdaresinin web sitesinden (<http://www.douane.gov.ma/tarif/~tarif.htm>) (Fransızca) kontrol edilmesi önem arz etmektedir. Aynı sitede Fas'ın üçüncü ülkelere uyguladığı gümrük vergisi oranları da yer almaktadır. Bu kapsamda, <http://www.douane.gov.ma/adil/principal.htm> adresinden Fas'ın uyguladığı tavizli vergi oranları da görülebilmektedir. Diğer taraftan, AB Komisyonu tarafından hazırlanan Pazara Giriş veri bankası, ülkemizden internete bağlanan kullanıcılara da açılmış olup, ihracatçılarımızın diğer ülkelerin yanı sıra

Fas tarafından uygulanan gümrük vergilerine <http://mkaccdb.eu.int/cgi-bin/wtdtar/wtdtar.pl> adresinden (İngilizce) ulaşmaları da mümkün bulunmaktadır.

Diğer taraftan, AB-Fas arasında 1995 yılında imzalanmış olan Avrupa Akdeniz Ortaklık Anlaşması çerçevesinde, Fas hassasiyetlerine göre altı listede topladığı ürünlerin gümrük vergilerini en geç 2012 yılına kadar AB'ye karşı sıfırlayacaktır. Türkiye'nin ihracat potansiyelinin yüksek olduğu ürünlerin önemli bir kısmı için Fas'ın AB'ye indirimleri 2003 yılında başlamıştır.

7.9 Diğer Konulardaki Anlaşmalar

7.9.1 Denizcilik

“Türkiye Cumhuriyeti ile Fas Krallığı Arasında Deniz Ulaştırmasına Dair Anlaşma” 26.03.1987 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Anlaşmanın günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak yenilenmesi öngörülmektedir.

Fas tarafıyla gemi inşası, bakımı ve geri dönüşümü, gemi sökümü ve havuzlanması konularında işbirliği imkânları mevcut bulunmaktadır.

7.9.2 Hava Ulaştırması

Fas ile 24 Eylül 1985 tarihinde ortak bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Frekans ve kapasite kısıtlaması bulunmamakla beraber tekli tayine izin verilmiştir.

Türkiye'den Türk Hava Yolları, Fas'tan ise Royal Air Maroc tayin edilen havayolu şirketleridir. İstanbul ve Kazablanka tarifeli sefer noktaları olarak belirlenmiştir. Daha sonra belirlenecek bir veya iki nokta, ara veya öte noktalar olarak atanabilirler.

7.9.3 Demiryolu Ulaşımı ve Limanlar

7 Nisan 2004 tarihinde Ankara'da iki ülke Ulaştırma Bakanları arasında “İstanbul Haydarpaşa Limanı ile Kazablanka Limanı Kardeş Liman İlan Belgesi” ile yine aynı tarihte “İstanbul Haydarpaşa Limanı ile Kazablanka Limanı İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır.

7.9.4 İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Akreditif işlemlerinde bankacılık sistemlerinin uyumsuzluğu nedeniyle çok fazla sorunla karşılaşmakta ve bu sorunların çözümü uzun sürmektedir.

Firmalarımız özellikle deniz yolu gönderilerinde Fas gümrüklerinde bir takım sorunlarla karşılaşabildiklerini ifade etmektedirler.

Fas'a ihracat yapan firmalar tarafından sıklıkla, Fas'a yapılan ihracatlarda asıl müşterilerinin Avrupa Birliği ülkelerindeki müşterileri olduğu, Fas'ın AB ülkeleri için üretim yapan bir konumda olması dolayısıyla bir pazar olmaktan ziyade, AB firmalarının talebi doğrultusunda ihracat gönderilerinin varış noktası niteliğinde olduğu hususu dile getirilmektedir. Fas yasalarına göre, Faslı ithalatçı firmalar malın konşimentosuna hamil olmasalar bile konteynırları gümrükten çekebilmektedirler. Bu durumda ithalatçı firmanın malı çektikten sonra ödeme yapmayabileceği ya da geç ödeme yapabileceği durumu ortaya çıkmakta ve bu durum ihracatçımızda güvensizlik uyandırmaktadır.

7.9.5 İş Konseyi

Türk-Fas İş Konseyi, Türk-Kuzey Afrika İş Konseyi bünyesinde 1990 yılında kurulmuştur. Bilgi için ilgili kuruluş: DEİK, web sitesi: <http://www.deik.org.tr>

8.İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

8.1 Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Ülkenin resmi dili Arapça olmakla birlikte iş ilişkilerinde güneyde Fransızca, kuzeyde İspanyolca ve Fransızca konuşulmaktadır. Devlet memurlarının çoğunluğu da Fransızca kullanmaktadır. İngilizce giderek yaygınlaşmasına rağmen ülkede yaygın olarak Fransızca konuşulması bazen bir dezavantaj olabilmektedir. İş yazışmaları ve ticari materyalin Fransızca olması gerekmektedir.

Başka ülkelerde olduğu gibi Fas ile iş yapan firmalarımızın alıcılarını 1 yıldan kısa sürelerde değil, daha uzun bir zaman içerisinde tanıması gerekmektedir. Alıcı firmaya güven duygusu oluşana kadar peşin veya gayrikabili rücu akreditif gibi riski düşük ödeme yöntemlerinin tercih edilmesi çok önemlidir.

8.2 Pasaport ve Vize İşlemleri

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeden muaftır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

11 Ocak Bağımsızlık Günü

23 Mayıs Milli Gün

9 Temmuz Gençlik Günü

30 Temmuz Kralın Taç Giyme Günü

14 Ağustos Milli Gün

20 Ağustos Milli Gün

6 Kasım Milli Gün

18 Kasım Bağımsızlık Günü

Ayrıca Dini bayramlar İslami takvime göre kutlanmaktadır.

Hafta sonu tatili, Cumartesi ve Pazar günleridir. Cumartesi günleri tüm işyerleri, Pazar günleri ise bazıları açıktır.